

Asia: VN/17577/2022

Lausuntopyyntö tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

Käräjäoikeudella ei ole aihetta epäillä selvitysmiehen loppupäätelmässä esittämää näkemystä siitä, että tietoisuuden puute sovittelusta sekä kustannustekijät muodostavat keskeisimmät esteet sovittelumenettelyn käytölle. Tietoisuuden lisäämisen merkitystä osoittaa omalta osaltaan esimerkki Etelä-Karjalan käräjäoikeudesta: Ennen vuotta 2017 tuomioistuinsovitteluiden määrä muissa kuin lapsiasioissa oli hyvin vähäinen. Käräjäoikeuden järjestettyä sovittelua koskevan koulutuspäivän (johon selvitysmieskin osallistui kouluttajana) paikallisille avustajille sovitteluiden määrä lisääntyi merkittävästi avustajien tultua tietoiseksi tuomioistuinsovittelusta ja sen suomista mahdollisuuksista.

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

Tuomioistuinsovittelun volyymia saadaan lisättyä, jos lainsäädäntö velvoittaisi laajoissa riita-asioissa aina selvittämään ensin asianosaisen suostumuksen tuomioistuinsovitteluun. Tämä on toki nytkin mahdollista ja esimerkiksi Etelä-Karjalan käräjäoikeus noudattaa säännönmukaisesti menettelyä, jossa osapuolten suostumusta tuomioistuinsovitteluun tiedustellaan välittömästi kanteen saapumisen jälkeen. Selvitysmiehen ehdottaman pakkosovittelun suuntaan ei tule edetä, sillä tiettyihin juttuihin se ei sovellu ja pakollisuus voisi jopa entisestään lisätä oikeudenkäyntikulujen määrää.

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

Etelä-Karjalan käräjäoikeus yhtyy tämän kysymyksen osalta Turun hovioikeuden vastaukseen.

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

Kehittämisen tarvetta olisi kärjäoikeuden toiseen kysymykseen antaman vastauksen mukaisesti. Sen sijaan kärjäoikeus pitää lähtökohtaisesti poissuljettuna, että luotaisiin vielä kaikkien selvityksessä mainittujen riidanratkaisumenettelyiden lisäksi jokin uusi menettely koskien pelkästään pienten ja keskisuurten yritysten välisten riitojen ratkaisua. Tähän ei ole tarvetta, sillä tuomioistuinsovittelu on pätevä ja kustannustehokas menettelytapa myös näiden riitojen ratkaisuun. Jos jutun osapuolet nimenomaisesti haluaisivat, että sovittelijaksi määrätään tuomioistuimen ulkopuolinen sovittelija, tämä ehkä voitaisiin lainsäädännöllisesti mahdollistaa.

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

Ei pidä. Nykyinen järjestelmä (tuomioistuinsovittelu) on toimiva ja sille on olemassa selvityksessä esitetyllä tavalla myös vaihtoehtoja. Keskeinen ongelma näyttäisi liittyvän näiden vaihtoehtojen menettelyiden tunnettavuuteen. Vielä uuden järjestelmän luominen entisten "päälle" ei tätä ongelmaa poista.

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuositusta antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

Kärjäoikeuden näkemyksen mukaan tällaista tarvetta ei ole.

Muita kommentteja selvityksestä?

Tuomioistuimissa tapahtuva sovittelu ei selvityksessä esitetyn mukaisesti todellakaan sido kahden tuomarin työpanosta. Työpanoksen tekee onnistuneessa sovittelussa ainoastaan sovittelijatuomari, ja toinen tuomari jatkaa asian käsittelyä vain, jos tuomioistuinsovittelu ei johda sovinnon vahvistamiseen. Vain aivan poikkeuksellisissa tilanteissa sovitteluun siirrytään jutun siinä vaiheessa, että sitä olisi toisen tuomarin osalta jo käsitelty pitkälle. Tämän lausunnon laatija on sovitellut kymmenittäin riita-asioita eikä näin ole käynyt koskaan. Tuomioistuinsovittelut (jotka pääosin päättyvät sovintoon) säästävät huomattavasti tuomariresurssia, joka oikeudenkäyntiin johtavassa prosessissa sitoutuu muun ohella tuomion kirjoittamiseen.

Kärjäoikeus pitää suorastaan käsittämättömänä selvityksessä monessa kohtaa esille tuotua ajatusta tuomareiden osaamisen (ja kokemuksen) puutteesta. On erikoinen ajatus, että virkansa puolesta myös pienten ja keskisuurtenkin yritysten riitoja aineellisoikeudellisesti säännöllisesti ratkovat tuomarit eivät olisi substanssiosaamisensa puolesta kykeneviä toimimaan sovittelijoina. Sovittelukokemusta tuomareilla on joka tapauksessa enemmän kuin muilla tahoilla huomioon ottaen muiden riidanratkaisumenettelyiden käytön vähäisyys. Vaikka lainsäädäntö ei edellytä sovittelijana toimivalta tuomarilta erityistä koulutusta (lainsäädännössä kyllä voisi tällainen edellytys olla), kaikki sovittelijat ovat käyneet oikeusministeriön ja sittemmin tuomioistuinviraston järjestämän sovittelijakoulutuksen, ja tämän lisäksi ratkoneet mainitulla tavalla pienten ja keskisuurtenkin yritysten riitoja oikeudenkäynneissä.

Selvityksessä on todettu (s. 32), että kaupallisissa riidoissa on tärkeää, että asianosaiset voivat saattaa riitansa soviteltavaksi alan substanssiosaamista osaavalle sovittelijalle ja että tämä ei tällä hetkellä ole tuomioistuinsovittelessa lähtökohtaisesti mahdollista, koska sovittelijana voivat toimia vain virkatuomarit. Näkemys on väärä. Vastoin selvitysmiehen näkemystä tuomioistuimissa on paljonkin substanssiosaamista myös kaupallisista riidoista. Lisäksi riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 4 §:n perusteella hakemuksessa voidaan pyytää tuomioistuimen tietyn tuomarin määräämistä sovittelijaksi. Osapuolet voivat aivan hyvin kysyä tuomioistuimesta tietyn erityisalan osaajaa (jokaisessa tuomioistuimessa on kuitenkin erikoistuneita tuomareita) ja pyytää tällaista tuomaria sovittelijaksi. Toki tuomioistuimet voisivat omilla kotisivuillaankin tällaista osaamistaan markkinoida.

Koponen Liisa
Etelä-Karjalan käräjäoikeus

Rantalainen Hannu
Etelä-Karjalan käräjäoikeus